مجله علوم تغذیه و صنایع غذایی ایران
سال بیستم، شماره ۵، ویژه‌نامه زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۲۶-۲۳

خلاصه سیاستی

بهبود کیفیت حکمرانی شهرداری تهران در پیشگیری از چاقی

ساره عدالتی[۱،۲]، امیر حسین تکیان[۳،۴،۵] ، دل آرام قدسی[۶] ، فرزانه رسام[۷]، رضا مجدزاده[۸]، نسرین امیدوار[۹و۴]

۱. مرکز تحقیقات بیماری‌های غیر واگیر، پژوهشکده پیشگیری از بیماری‌های غیرواگیر، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران
۲. گروه تغذیه، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران
۳. مرکز تعالی سلامت جهانی، گروه سلامت جهانی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۴. مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۵. گروه مدیریت، سیاستگذاری و اقتصاد سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۶. گروه تحقیقات تغذیه، انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور، دانشکده علوم تغذیه و صنایع غذایی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تهران، ایران
۷. مدیر اداره سلامت، ایمنی و محیط‌زیست، شهرداری منطقه ۱۵، تهران، ایران
۸. دانشکده سلامت و مراقبت اجتماعی ، دانشگاه اسکس، کولچستر، انگلستان
۹. نویسنده مسئول: گروه تغذیه جامعه،دانشکده علوم تغذیه و صنایع غذایی، انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی،تهران، ایران، پست الکترونیک: omidvar.nasrin@gmail.com

چکیده

چاقی و اضافه‌وزن در کلان‌شهر تهران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر در حال افزایش است و نیازمند مداخلات فرابخشی است. این خلاصه سیاستی، بر اساس یافته‌های یک مطالعه جامع در زمینه تحلیل حکمرانی برنامه‌های شهرداری تهران در زمینه پیشگیری از چاقی و مبتنی بر بررسی مستندات، نظر ذی نقشان و اولویت‌بندی آن‌ها تدوین‌شده است. یافته‌ها ضعف در پنج مؤلفه کلیدی حکمرانی، شامل مسئولیت‌پذیری، استفاده از شواهد، پاسخگویی، شفافیت و مشارکت را نشان می‌دهند. پیشنهاد می‌شود کانون‌های محله محور سلامت، وابسته به شهرداری‌ها، به‌جای فعالیت‌های پروژه محور و غیرنهادینه، سازوکار پایدار حکمرانی محله محور را در پیش گیرند تا به الگوی سازمان‌های اجتماع‌محور CBOs (Community-Based Organization) نزدیک‌تر شوند. همچنین، توصیه‌های سیاستی برای ارتقای کیفیت حکمرانی کانون‌های پیشگیری از چاقی ارائه‌شده است.

واژگان کلیدی: حکمرانی خوب، شهرداری، پیشگیری از چاقی، کانون پیشگیری از چاقی

۱-شرح مسئله

چاقی و اضافه‌وزن از مهم‌ترین عوامل خطر بیماری‌های غیر واگیر در ایران هستند و روند آن‌ها در کلان‌شهرها، به‌ویژه شهر تهران، رو به افزایش است. بیش از نیمی از بزرگ‌سالان ایرانی دچار اضافه‌وزن یا چاقی هستند که پیامدهای قابل‌توجهی در حوزه سلامت، اقتصاد و کیفیت زندگی دارد (۱). چاقی در محیط‌های شهری حاصل تعامل پیچیده عوامل فردی، اجتماعی، محیطی، اقتصادی و سیاستی است؛ بنابراین، پیشگیری از آن نیازمند رویکردی فرابخشی، مشارکتی و مبتنی بر حکمرانی مؤثر و کاراست (۲). در این میان، شهرداری‌ها به‌عنوان نهادهای اثرگذار در مدیریت محیط شهری و جلب مشارکت اجتماعی، نقش کلیدی در این زمینه‌دارند (۳-۲).

۱-۱-وضعیت موجود: فعالیت‌ها و چالش‌های کانون‌های پاچ

کانون‌های محله محور پیشگیری از چاقی (پاچ) در شهرداری تهران عمدتاً در حوزه آموزش، اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های مناسبتی (مانند پیاده‌روی، جشنواره‌های غذای سالم و غربالگری) فعالیت داشته‌اند. این اقدامات غالباً مقطعی، پروژه‌محور و فاقد پایداری بوده‌اند و مشارکت شهروندان محدود و بیشتر غیر نهادینه است. بنابراین، این کانون‌ها همچنان با ویژگی‌های اصلی سازمان‌های اجتماع‌محور (CBOs[۱])، ازجمله ریشه داشتن در جامعه محلی، مشارکت ساختاریافته شهروندان در تصمیم‌گیری،

[۱] Community-based Organization.

[Downloaded from nsft.sbmu.ac.ir on 2026-10-08]
[DOI: 10.66224/nsft.20.5.5]

رهبری محلی، پاسخگویی اجتماعی و تداوم فعالیت‌ها فاصله‌دارند (۲-۵).

۲-۱-چالش‌های کلیدی حکمرانی

یافته‌های ما چالش‌های حکمرانی در برنامه‌های پیشگیری از چاقی را در چند حوزه اصلی نشان می‌دهد: مشارکت شهروندان عمدتاً غیر نهادینه و نمادین است، شفافیت و نظام اطلاعاتی و ارزیابی عملکرد ضعیف است و تمرکزگرایی در تصمیم‌گیری موجب کاهش پاسخگویی به نیازهای محلی شده است. علاوه بر این، ارتباط میان پژوهش و سیاست‌گذاری نیز محدود است، درحالی‌که استفاده نظام‌مند از شواهد در تصمیم‌گیری‌ها شکل نگرفته است. بعلاوه، ضعف در توانمندسازی کنشگران محلی، نبود نظام پایش برنامه و ناپایداری از مهم‌ترین چالش‌های این برنامه است.

۲-توصیه‌های سیاستی

۲-۱-بهبود کیفیت حکمرانی در پیشگیری از چاقی شهرداری تهران

پاسخگویی به نیازهای جامعه (Responsiveness):

اقدامات کوتاه‌مدت: استقرار سازوکار نظام‌مند دریافت نظرات شهروندان و اجرای نیازسنجی مشارکتی محله‌ای

اقدامات بلندمدت: اصلاح سیاست‌های توزیع امکانات ورزشی و سلامت‌محور بر اساس اولویت‌های محله‌ای

مشارکت(Participation):

اقدامات کوتاه‌مدت: تدوین مشارکتی دستورالعمل پایش توانمندسازی و مشارکت دبیران

اقدامات بلندمدت: تقویت همکاری بین‌بخشی میان وزارت بهداشت، دانشگاه‌ها و شهرداری (در طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیری از چاقی)

شفافیت (Transparency):

اقدامات کوتاه‌مدت: یکپارچه‌سازی سامانه‌های اطلاعاتی امکانات ورزشی و خدمات سلامت با دسترسی عمومی

اقدامات بلندمدت: استقرار سامانه جامع اطلاعات سلامت شهری و سازوکار شفافیت و ردیابی بودجه‌ها

مسئولیت‌پذیری (Accountability):

اقدامات کوتاه‌مدت: بازنگری معیارهای انتخاب دبیران کانون‌ها

اقدامات بلندمدت: استقرار نظام ارزیابی عملکرد و سازوکارهای تشویقی برای فعالان محلی

استفاده از اطلاعات و شواهد(Use of Information):

اقدامات کوتاه‌مدت: الزام استفاده از شواهد علمی و درج پیوست شواهد در تولید محتوای آموزشی

اقدامات بلندمدت: ایجاد نظام پایش عوامل مؤثر بر چاقی و بانک اطلاعاتی مسائل و ظرفیت‌های محله‌ای

۲-۲- تقویت کانون‌های محله محور سلامت (کانون پاچ)

در حال حاضر، شهرداری تهران بیشتر در نقش مجری فعالیت‌های مناسبتی و رویداد محور عمل می‌کند، درحالی‌که برای تقویت حکمرانی محلی، لازم است شهرداری‌ها به‌سوی نقش تسهیل گر و با پیروی از اصول CBOs در طراحی و اجرای برنامه‌های محلی گام بردارد. کانون‌های محله محور می‌توانند به‌عنوان حلقه ارتباطی میان شهروندان، نظام مدیریت شهری و نهادهای علمی نقش کلیدی در پیشگیری از چاقی ایفا کنند. تقویت کانون‌ها و مشارکت اجتماعی در پیشگیری از چاقی نیازمند رویکردی چند سطحی است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در سطح شهرداری تهران، تمرکز بر تقویت رویکرد برنامه‌ریزی از پایین به بالا از طریق جلب مشارکت مردم محله، ارتقای نقش تسهیلگری شهرداری، واگذاری تدریجی نیازسنجی به کنشگران محلی و گسترش اطلاع‌رسانی محله محور موردتوجه قرار گیرد.

References

1- Bakhtiari A, Takian A, Majdzadeh R, Ostovar A, Afkar M, Rostamigooran N. Intersectoral collaboration in the management of non-communicable disease's risk factors in Iran: stakeholders and social network analysis. BMC public health. 2022;22(1):1-16.

2- Edalati S, Omidvar N, Takian A, Rasam F, Ghodsi D, Majdzadeh R. Participatory evaluation of municipal obesity prevention clubs in Tehran city: Strengths, challenges, and future direction. Front Public Health. 2023 Feb 16;11:1055210.

3- Cities for Better Health. *Creating and sustaining coalitions: building blocks for better health*. [place

[Downloaded from nsft.sbmu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.66224/nsft.20.5.5]

unknown]: Cities for Better Health; 2026 [cited 2026 May 26]. Available from: https://www.citiesforbetterhealth.com/content/dam/nn_core/true-blue/cbh/pdf/creating-and-sustaining-coalitions-building-blocks-for-better-health.pdf

4- Edalati S. Participatory Evaluation and governance analysis of Tehran municipality policiesand programs in regard to obesity and overweight prevention [Doctoral Thesis]. Tehran, IR Iran:SBUMS; 2023 [Persian]

5- Wilson, Michael G., John N. Lavis, and Adrian Guta. "Community-based organizations in the health sector: a scoping review." Health research policy and systems 10.1 (2012): 36.

[Downloaded from nsft.sbmu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.66224/nsft.20.5.5]

Policy Brief:

Improving Governance of Tehran Municipality in Obesity Prevention: A Policy Brief

Edalati S[1,2], Takian A[3,4,5], Ghodsi D[6], Rasam F[7], Reza Majdzadeh[8], Omidvar N[4,9]*

***1-** Non-communicable Diseases Research Center, Research Institute for Prevention of Non-communicable Diseases, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran*

2-Department of Nutrition, School of health, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

3- Centre of Excellence for Global Health (CEGH), Department of Global Health, Tehran University of Medical Sciences (TUMS), Tehran, Iran

4- Health Equity Research Centre (HERC), Tehran University of Medical Sciences (TUMS), Tehran, Iran

5- Department of Health Management, Policy and Economics, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

6- Department of Nutrition Research, Faculty of Nutrition Sciences and Food Technology, National Nutrition and Food Technology Research Institute, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

7- Department of Health, Safety and Environment (HSE), Tehran Municipality, District 15, Tehran, Iran

8- School of Health and Social Care, University of Essex, Colchester, United Kingdom

*9- *Corresponding author: Dept. of Community Nutrition, Faculty of Nutrition Sciences and Food Technology, National, Nutrition, and Food Technology Research Institute, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran, Email: omidvar.nasrin@gmail.com.*

Abstract

The prevalence of overweight and obesity in Tehran is increasing and constitutes one of the most significant risk factors for non-communicable diseases, thereby necessitating multisectoral interventions. This policy brief was developed based on the findings of a comprehensive study examining the governance of Tehran Municipality's obesity prevention programs through document review, stakeholder consultation, and priority-setting processes. Findings revealed weaknesses across five key governance dimensions, including accountability, evidence use, responsiveness, transparency, and participation. Furthermore, we propose that municipality neighborhood health centers adopt sustainable, neighborhood-based governance mechanisms, rather than fragmented and project-oriented activities, in order to move closer to the model of community-based organizations (CBOs). In addition, policy recommendations are presented to enhance the governance quality of obesity prevention clubs.

Keywords: Good governance, Municipality, Obesity prevention, Obesity prevention clubs

[Downloaded from nsft.sbmu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.66224/nsft.20.5.5]